

*Бастыра ороондордын пролетарийлери,
бириккилегер!*

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

1979

ИЮНЬ

6 №

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

6 №
июнь
1979 j.

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла агитация
бөлүги

ПАРТИЙНЫЙ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРДЫН ЖААН УЧУРЛУ ЗАДАЧАЗЫ

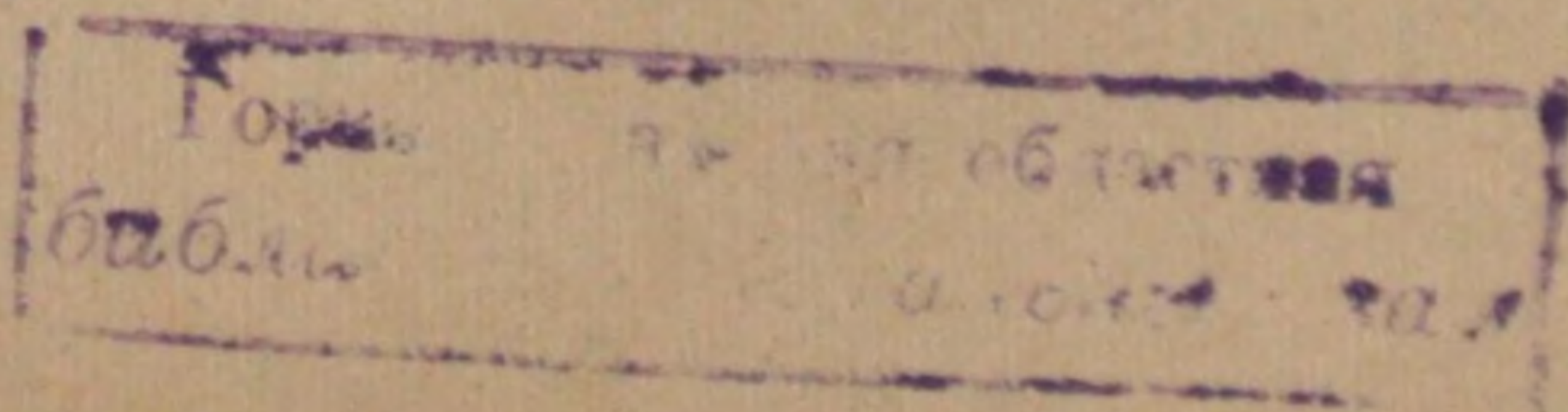
КПСС-тин Төс Комитединин 1978 жылда июль айда өткөн Пленумы орооннын журт хозяйствозын мынан ары там тыгыдары, анчадала малды түрген өскүрери жанынан жаан задачалар тургускан. Июль ле ноябрь айларда өткөн Пленумдардын жөптөринде малдан алар продукталарды көптөдөри жанынан задачалар бистин областька жаан учурлу.

Бистин областьтын колхозторы ла совхозторы түкти, ноокыны, аннын мүүзин государственного табыштыратан жакылтаны онынчы бешжылдыктын үч жылынын туркунына бүдүрип келдилер. Общественный малдын тоозы көптөгөн, продуктивнозы бийиктеген.

Je оныла коштой бистин областьта мал өскүрер иште бүгүнгү күнде жаан жедикпестер барын айдар керек. Область этти ле сүтти государственного табыштырар планы бүдүрип болбоды. Бу жедикпестин шылтагы көп. Je олордын ортодо эн жаан тутактузы — малдын азыралы жедикпестү белетелип турганы.

Малдын тоозын көптөдөри, продуктивнозын бийиктедери, этти, сүтти ле өскө дө продукталарды государственного көптөн табыштырары азыралдан, онын чындыынан камаанду. «Бис мал өскүргенинен көп астам аларга турганыс — этти, сүтти ле өскө дө продукталарды көптөдөри — олар ончозы учы-бажында барып, малдын азыралы артыкту, азыралдын чындыы жакшы болгонынан көнү камаанду» — деп, нөкөр Л. И. Брежнев партиянын Төс Комитединин июльский (1978 j.) Пленумындагы докладта айткан.

Малдын азыралын көптөдөри жанынан калганчы жылдарда областьтын партийный организациялары көп иш өткүргөн.

Ол иштердин шылтуунда Туулу Алтайда общественный малга азырал белетеери калганчы үч жылда, тогузынчы беш жылдыкта жылына орто тооло белетеп алып турганына көрө, 38 процентке көптөгөн.

Je бу жылдарда малдын тоозы база өзө берерде, азырал белетееринде ол көргүзү ас, бастыра малды жеткилдеп болбой турды. Бир де хозяйство малга азыралды кату кышка учураза тузалангадый эдип, артыкташтыра белетебей жат. Онон улам кату кыш ла яс болгондо малга азырал жедишпей көп чыгым бололо, хозяйствонун экономиказына тын королто болуп жат.

Жаскары кыш малдын азыралы түгене берерде, бис улайла өскө жерлерден азырал садып алала, тартып жетирерге көп акча чыгымдап, өскө күч керектү иштерден машиналар, техника, улус айрып, бу ишке ууландырып турадыс.

Онын учун малдан алар продукцияны көптөдөртө, ол продукцияны иштеп алатан чыгымдарды астадарга биске малдын азыралын бойыста артыкташтыра белетеп алары керектү.

Партиянын Алтайский краевой комитединин бюрозы бастыра бу керектерди аяруга алып, 1978 жылда июнь айда «Горно-Алтайский автономный областтын колхозторынын ла совхозторынын аргаларын тыгыдары жанынан болужары керегинде» жөп чыгарган. Ол жөптө бистин областьтын колхозторынын ла совхозторынын материально-технический базазын тыгыдары, общественный малдын азыралын көптөдө эдери жанынан жаан керектер эдери темдектелген.

Онон быжыл 30 мартта КПСС-тин обкомынын бюрозы ла облисполком областта малдын азыралын көптөдөри жанынан кожо жөп жарадала, ол жөптө кандый азыралды канча кире эдерин темдектедилер. Азырал белетеери жанынан партийный организациялардын задачазын КПСС-тин обкомынын пленумында шүүшкен. Партийный комитеттердин, советский, журтхозяйственный органдардын задачазы ол темдектелген иштерди жүрүмде бүдүрери. Общественный малга бийик чыгдылу азыралды артыкташтыра бүдүрерине ууланган сүреен жаан ишти партиянын райкомдоры, хозяйстволордын партийный комитеттери башкарап учурлу.

Мында азырал белетеер ончо иштерди чике төзөөри жанынан, областта азырал белетееринде промышленный индустрия төзөөри керегинде, колхозтордын ла совхозтордын

бойында азыралды белетееринде специализация эдери, азыралды хозяйстволор бойлоры ортодо ортоктожо өмөлөжип белетеери керегинде кичеенетени кыйалта жоктон эдер иш.

Бистин областьта общественный малга жакшы чыгдылу азыралды артыкташтыра белетеп алгады кандый жолдор, кандый аргалар бар?

Ол аргалар — азыралды кыралап өскүреле жуунадарын жарандылары, жерлик өлөнгин чабатан жерлердин түжүмин бийиктедери, малдын одорлорын жарандылары, азырал эдер культуралардын түжүмин бийиктедерге удобрениелер тузаланары, күйгек жерлерди сугатаар, сас жерлерди кургандар иштерди элбедери, азыралды белетеер ле малга жаап жидирер иштерди нургулай механизировать эдип барары, азырал белетееринде жаңы эп-сүме тузаланары, бу ишти индустриальный тзөлгөгө көчүрери.

Партиянын райкомдоры, аймакисполкомдор, баштапкы партийный организациялар, журт хозяйствоны башкарып турган органдар, хозяйстволордын башкараачылары ла специалисттери малдын азыралын көптөдөри ле чыгдылын жарандылары жаанына иш өткүрерде тос аяруны жер ижинин культуразын бийиктедерине эдер учурлу.

Жер ижинин культуразын бийиктедери дегени — жерди билгир тузаланары, талдама үрен үрендеери, кыраларды кичееп одооры, сугарары, жердин жыртыжын жарандылары, удобрениелерди, техниканы бийик арбынду тузаланары, бастыра кыра ижин агротехнический чике ле кыска өйтө өткүрери, кыра ижинде жаңы технология, жаңы научный эп-сүме тузаланар. Бастыра бу иш аштын ла азырал эдер культуралардын бийик түжүмин жеткилдеер учурлу.

Ончо иштер севообороттон башталып жат. Шак ла севооборот бастыра кыра ижин аайлу-башту эдер, агротехниканы ла экономиканы колбоштырар, кыралардын түжүмин бийиктедерине жөмөлтө эдер ле жер ижинин текши культуразын көдүрер.

Бистин Алтайский крайда севооборотты чике тзөп, жакшы жедимдерге жедип алып турган ченемел көп. Бийский райондогы селекционный станция төрт ротациялу севооборот тузаланат. Баштапкы ротацияда станция бир гектардан 9,3 центнерден буудай өскүрип жуунаткан, экинчизинде — 11,2, үчинчиде — 14,6, төртинчизинде — 18,7 центнерден өскүрип алган. Көп жылга үрендеп өскүрген өлөнди баштапкы ротацияда бир гектардан 15 центнерден, экинчиде —

21, үчинчиде — 27,1, төртинчи ротацияда 31 центнерден өлөң жуунадып алган. Севообороттын оноң арыгы кажы ла ротация түжүмди 20—30 процентке бийиктедип јат. Севооборот — азырал көптөдөтөн быжу арга.

Аштын севооборотторында кара пар анчадала јаан учурлу. Јазап сүрүп кыралайла, удобрениеле јарандырган кара пар болотонь — бистин областьта аш өскүреринде тос эп-сүме. Оны сүрери, кичеери партийный комитеттердин шинжүзинде болор учурлу.

Малдын азыралын көптөдө эдип турарга бийик түжүмдү, малга ток азырал болотон ашты ла өлөңди кыраларда өскүрерин кичеер керек. Ого үзери малга азырал беле-теерде, бу хозяйстводо кандый малды көп азырап турганын, ого кандый азырал керектүзин ајаруга алар керек.

Бистин областьта кыралап турган культуралардын ортодо аш ла ашбобовый культуралардын кеми ненин де учун ас бололо, өлөңдөр көп болуп турганы јастыра. Аш бышпай, соокко алдырып јат дейле, көп хозяйстволор малга азырал эдер ашты ас үрендеп турганыла база јөпсинерге болбос. Ого үзери азырал эдетен культураларды үрендеерде, белковый культуралар өскүрерине ајару эдилбей јат.

Көп хозяйстволордо аш үрендеп өскүрерин тын кичеегилебей де турза, өткөн 1978 јылда областьта кажы ла гектардан 11,4 центнер азырал единица жуунадылган. Јаңыс јыл өзөр өлөңдөрдди үрендеген кыралар јүк ле 9 центнерден азырал единица берген, эмезе 21 процентке јабыс.

Мынан ары белковый азыралдарды бастыра аргаларла көптөдөргө мырчакты, люцернаны, пелюшканы, бобыларды, клеверди, донникти ле эспарцетти үрендеерин элбедер керек.

Көксуу-Оозы ла Шебалин аймактардын совхозторы, Кан-Оозы аймактын кезик хозяйстволоры силостоорго мырчакты ла виканы колый үрендеп, јакшы түжүм алып турулар. Кайтанактагы совхозто суланын ла мырчактын бир килограмм колынта өлөңинде 0,50 азырал единица ла 57 граммга јетире протеин болуп туру. Кан-Оозы аймакта «Путь к коммунизму» колхозто јаңыс суланын бир килограмм өлөңинде протеин 42 граммга ас. Шебалиндеги совхозто суладан эткен бир килограмм өлөң кулурда 0,45 азырал единица ла 37 грамм протеин болордо, мырчакту арбадан эткен бир килограмм өлөң кулурда 0,71 азырал единица ла 92 грамм протеин болды.

Мырчак бойын ээчиде үрендеген культуралардын түжүмин бийиктедер культура болуп јат. Мырчактын бир азырал единицасында 200 грамм протеин болот. Малга ток болоры јанынан бир центнер мырчак үч центнер арбага турар. Мырчакты канча ла кире көп өскүрери јаан тузалу болор.

Малга азырал эдетен культуралар өскүрип турган кырларда алтан процентке шыдары бобовыйлар болор учурлу. Көп нургуны люцернаны үрендеер керек деп, Сибирдин учуныйлары шүүп турулар.

Общественный малга ток-тойу азырал белетееринде белковый азыралдарды көптөдөри јаан учурлу уур задача болуп јат. Онын учун КПСС-тин обкомынын бюросы ла облисполком малдын азыралын көптөдөри жерегинде өрө адалган јөптө бобовый культураларды өскүрери јанынан аймактарга ла хозяйстволорго јакылта тургускан.

Саап турган уйларга тын јарамыкту азырал — корне-плодтор. Олорло азыраган уйлар сүттенгир болор. Сугарып турган јерлерде, темдектезе, азырал эдер свекла бир гектардан бир мун центнер түжүм берер аргалу.

Бистин областьта кыралайтан јерлер ас. Бастыра бар јерлердин јүк ле он процентин кыралаарга јараар. Шак ла бу он процент јерден область бастыра азыралдын 85 процентин белетеп туру. Онын учун мынан ары малдын азыралын көптөдө белетеери элден озо јердин түжүмин бийиктедеринен камаанду. Мында төс учурлу керек — удобрениелерди билгир тузаланары. Биске удобрениелер салатан складтар, удобрениелерле кыраларды јарандыратан техника керектү.

Кыраларга удобрениелер чачары чөп өлөңдөрдү, өзүмдерди үрейтен курт-конустарды јоголтор ишле колбулу болор учурлу.

Чындыйы коомой, өлү үрен ашты үрендеп турган, севооборотты учына јетире тузаланбаган, агротехниканын кемин јабыс, пар ас хозяйстволордын кыраларын чөп өлөңтуй базып јат.

Арбынду азырал эдип аларга аштын үренин белетеерин кичеер керек. 1979 јылда үрендеерге берилген планнан областьтын колхозторы ла совхозторы бойынын ажынан јүк ле 43 процент үрен уруп алган, ол үренин 50 ле проценти үрендеер јарамыкту кемине јетире белетелди. Мынан ары хозяйстволор бойынын јеринде бийик түжүм бергедий

үрен ашты ла өлөңдөрдүн үренин бойлорында өскүрүп белетеер керек.

Туулу Алтайда малга азыралды көптөдө белетеер иштерде жаан учур жерлик өлөң чабатан ла мал одорлойтон жерлерди жарандыраарына берилип јат.

Бистин областьта јурт хозјайствого јарамыкту жерлердин 90 проценти өлөң чабатан ла одорлодып кабыратан жерлер. Ол жерлердин түжүми сүреен ас, бир гектарда 2—6 центнер кургак өлөң. Өлөң чабып турган јаландар бир гектардан үч центнерден көп эмес азырал единица берип јат.

Одорлордын айалгазы тын чочыдулу. Малды одорлодорын солымбай кабырганы, одорлорды кичеебей, жарандырмай турганы омордын өлөңин асатты. Малга ток азыралду бобовый өлөңдөр асат, омордын ордына мал кичееп јибес эмезе чек корон өлөңдөр өзүп турат. Өлөң чабып турган ла мал одорлойтон көп јаландарды јыраалар, чаал агаштар туй алат, төнөзөктөр, таштар көптөйт.

Бүгүңги күнде областьта озодон бери өлөң чабып турган жерлердин јүк ле төртөн проценти, Көксуу-Оозы ла Кан-Оозы аймактарда дезе јүк ле бежинчи үлүзин чабар аргалу.

Өлөң чабатан жерлерди, одорлорды арчыыр, жарандыраар, сугарар, јакшы өлөң үрендеп өскүрер, омордо машиналар иштеер эди кичеегениле коштой, машиналар тузаланып болбос чабындарды база таштабас, өлөңи көп агаш аразы, суулар јақалай жерлердин өлөңин колчалгыла чабып јуунадып алганы малдын азыралын көптөдөр. Анда тын јаман неме јок. Онон өскө бистин областьтын кырларлу, агаш-ташту айалгада, сүреен элбек жерлердин өлөңин чабып албай јадыс.

Малдын одорларына јаан ајару керек. Сугатту ла сугады јок одорлорды јазап тузаланар, койлорды кышкы өйдө кабыратан одорлорлу болор, кажы ла хозјайстводо одорлорды солыйтан ээжини буспас керек.

Бийик чыңдыйлу азыралдарды малга артыкташтыра белетеп алатан аргалардын бирүзи — мелиорация, сас жерлерди кургадары, суу јок күнет жерлерди сугаттаары, агаш-таштарды, төнөзөктөрдү јоголтоло, кыралайтан, өлөң эдетен жерлерди элбедери. КПСС-тин Төс Комитединин 1966 јылда май айда өткөн Пленумынын кийинде андый иштер, жерде мелиорация өткүрери бистин областьта база элбеген. Јүк ле 1971—78 јылдарда областьта сугатталган

12 мун гектар, кургадылган 2 мун гектар јер тузаланылды. 48 мун гектар јуртхозяйственный јерлер суулу боло берди. 38 мун гектар јерде культурно-технический иштер эдилди. Кыралап турган јерлер 8 мун гектарга элбеди. Бу јылдарда шак ла мелиорациянын шылтуунда малдын азыралын белетеери бир эмеш көптөди деп айдарга јараар. Мелиорациянын тузалузы Кош-Агаш аймактан көрүнөт. Мында сугарылган јерлерден малга эдип алып турган азырал үч катап көптөгөн.

Мелиоративный строительствоо једимдерле коштой једикпестер барын база темдектеер керек. Бу бешјылдыктын өткөн үч јылынын туркунына сас јерлерди кургадар ла культурно-технический иш өткүрер программа бүтпеген. Бу иштерге берилген 5 миллион салковой акчадан јүк ле 3 миллион 800 мун салковой акча тузаланылган. Мелиоративный ла суу-хозяйственный объекттерди бүдүреле, тузаланып баштайтан ой үзүлип турган учуралдар көп. Иштердин технологиязы бузулып јат, бүдүрген иштердин чындыы коомой болуп турганы бар. Кургадылган ла сугарылган јерлерди коомой тузаланып турган хозяйстволор бар. Кыраларды јанмырлап сугаратан техника једикпестү тузаланылат.

Мынан ары областьтын мелиораторларынын алдында сүреен јаан задачалар туруп јат. 1985 јылга јетире 12400 гектар јерди сугаттаар, 6400 гектар сас јерлерди кургадар, 51 мун гектар јерди јарандырып, түжүмин бийиктедер керек. Бу јаан задачаларды јенүлү бүдүрерге «Горно-Алтайсксуустрой» трестте бойынын производственный базасы болор, јылына 18 миллион салковойго јетире иштер бүдүрер учурлу. Ол тужында областьтын колхозторы ла совхозторы малга азыралды көптөткөдий тын јөмөлтө алар.

Малга азырал белетеер иштерди тыгыдарында, эдип алып турган азыралдардын чындыын јарандыраарында прогрессивный технология, јаны эп-сүме тузаланганы, белетелген азыралды кичееп корыыры база јаан учурлу болуп јат.

Эмди колхозтор ло совхозтор малга азырал белетееринде тузаланып турган прогрессивный технология — сенаж, монокорм, витаминдү өлөң кулур, толо рационду брикеттер ле гранулдар белетеп турганы азыралда малга ток болотон веществолорды 95 процентке јетире артырып јат. Азыралды азыйгы өйдө белетеп турган технология — өлөң, силос, аш

ла салам белетеери ток болор веществолорды 30—35 проценттен жылытып турган.

1978 жылда, темдектезе, 27,3 мун тонна сенаж, 62,1 мун тонна монокорм, 6,7 мун тонна витаминдү өлөн кулур белетелген, эдилген өлөннинг 10 проценти пресстелген, жаңы чапкан жаш өлөңди үрдүрип кургадар иш элбеп туру.

Je оныла коштой бу жаан учурлу иштерде једикпес-тутактар база көп болуп туру. Темдектезе, онынчы бешжылдыктын өткөн үч жылынын туркунына Шебалин аймактын совхозторы сенаж белетеерин 3,7 катап, Көксуу-Оозы аймак 3,5 катап аstatтылар. Улаган аймакта дезе 1978 жылда бир де тонна сенаж белетелбеген.

Моноазыралды белетеерине кезик хозяйстволор ајару этпей турулар. Бу керекте јастыра шүүлтелер база бар. Кезик хозяйстволордын башкараачылары үрендеп өскүрген бастыра аштан моноазырал белетеер күүндүлер. Үрендеген ашты жаңыс ла аш эдип јуунадар керек. Моноазыралга ашты ашбобовый өлөңдөрлө колый үрендеп өскүрип јат. Моноазырал тын тузалузы эмди јурт јерде кажы ла кижиге јарт. 1978 жылда моноазырал јуунаткан кажы ла гектар кыра 24 центнерден азырал единица берген.

Бийик чындыйлу ток азыралды көптөдө белетеер задача-ны јенүлү бүдүрерге биске азырал белетеер иштерге капиталый чыгымдарды база көптөдөри кыйалта јоктон керектү болор. Бисте бүгүңги күнде малга јакшы азырал белетегедий јарамыкту аргалар ас. Бис жылына 350 мун тонна силос, сенаж ла моноазырал белетеп турарыста, бисте јүк ле 33 мун тоннанын бетондоп јазаган оролары бар. Бистин колхозторыста ла совхозторыста өлөн корып кичеейтен јазалдар чек јок. Витаминдү өлөн кулур, малга азырал эдетен аш урар складтар ас. Онон улам белетеп алган азыралдын сүреен көп ток веществолорын жылытып, азыралдын чындыйын үреп јадыс.

Областьта комбиазырал, гранулдар ла өскө дө кожумак азырал эдетен бир де предприятие јок.

Колхозтордо ло совхозтордо витаминдү өлөн кулур, грануляторлор, брикеттер эдетен агрегаттар једишпей јат. Азыралды малга јидирерге јибидип ле кожумактап јазайтан, технологический јазалду кормоцехтер ас. Бастыра бу керектер өлөн эдер өскө дө техникала јаба малга азырал белетейтен материально-технический база деп адалып јат. Бу база бойы эдилбес, ого үзери капиталый чыгымдарды кем де

этпес. Кажы ла колхоз ло совхоз, аймак бойында аргаларды табар, банктын өдүшке беретен акказын алып тузаланар, јербойындагы строительный материалдарды тузаланар керек. Анайда азырал белетеер материально-технический базаны јарандырып, тыныдып алар арга бар.

Малга азырал белетеерин көптөдөринде, јердин түжүмин бийиктедеринде, бу иште прогрессивный технология, јангы эп-сүме тузаланарында науканын учуры јаан.

Ченемел иш өткүрер Горно-Алтайский станциянын научный ишчилери ол јанынан көп иш бүдүрип турулар. Олор Кош-Агашта јерди сугаттаарын научный јанынан терен шиндеп көрөлө, сугаттап кыралаган јерлерден азырал белетеерин баштаган. Силостойтон көп јылдарга өзөр өлөндөр кыралап өскүрери, областьтын башка-башка јерлеринде кандый удобрениелер тузалу болоры, өлөң чабар јерлерди ле одорлорды јарандырап эп-аргалар тузаланары јанынан научный ишчилер өткүрген иш областьта общественный малга ток азыралды көптөдө белетеер задачаларды бүдүрерине јаан јөмөлтө болуп туру.

Је андый да болзо, бис Туулу Алтайда јурт хозяйство јанынан иштеп турган ученыйлардан јангы, оноң јаан једимдер, јакшы керектер сакуп турус. Биске областьтын бастыра јерлеринде, ончо зонадарында јер ижинин научный тзөөлгөлү системазы керек. Бис Туулу Алтайдын айалгаларында јердин кыртыжын салкын ла суу үрейтениле тартыжатан аргаларды ла эп-сүмени јакшы билер учурлу. Областьтын кажы ла јеринде, кажы ла зоназында јылдын кажы ла ойинде јарамыкту агротехника биске кыйалта јок керектү. Областьтын кажы ла аймагында, кажы ла хозяйствозында бойынын јерине иштеерге јарап турган машиналар, јуртхозяйственный инвентарь, малга азыралды көптөдө белетеитен бойынын эп-сүмези, технологиязы болор учурлу. Бисте бойыстын үрен ажысты, ашбобовый культуралардын ла көп јыл өзөр өлөндөрдин талдама үренин өскүрер ишти ойто орныктырап керек.

Хозяйстволор жүзүн-башка техникала јепсенгени тыныганыла коштой, ишти тзөөри јаранар, јангы, арбынду иштү технология, эп-сүме тузаланарлар учурлу. Је кезик хозяйстволордо техника көптөп јат. Је ол техниканы билгир, бийик арбынду иштеди болбойдылар.

Колхозторды ла совхозторды јангы машиналарла, инвентарьла, өскө дө чүмдү техникала јепсеп турган кеминен ре-

монтажно-технический база тың сондоп турганын темдектеер керек. Нефтескладской хозяйство коомой тӱзӱлгӱн, хозяйстволордо бензинди, дизтопливоны, сӱркӱштеер материалдарды чеберлеер ле кымакайлаар аргалар јок. Јӱк ле 12 хозяйстводо диспетчерский башкарту тӱзӱлгӱн.

Областьтын колхозторында ла совхозторында техниканы чеберлеп, кичееп тuzаланып турган јакшы ченемел бар. Темдектезе, былтыргы јылда Ондой аймакта Кенгидеги совхоз јуртхозяйственный машиналарды чеберлеп ле кичееп корулап турганы јанынан ӱткӱн Бастырароссийский кӱрӱконкурста Алтайский крайдын совхозторынын ортодо экинчи јер алган. Је Кенгидеги совхозтын јуртхозяйственный техниканы кичеери јанынан јакшы ижинин ченемели ӱскӱ хозяйстволорго, керек дезе ол ок Ондой аймактын колхозторына ла совхозторына эмдиге јетире таркабады. Областьта былтыр кӱскиде беш јӱске шыдар јӱзӱн-башка јуртхозяйственный машина кышкы ӱйгӱ ээжилер аайынча тургузылган.

Кезик хозяйстволордо кереги јок техника туруп јат. Темдектеп алза, јангыс ла Ондой аймакта јӱстен ажыра јӱзӱн-башка јуртхозяйственный машина тuzаланылбай туру. Ол техника учун јылдын ла 25 мун салковойго шыдар тегин јерге амортизация тӱлӱгилейт.

Је оныла коштой кӱп хозяйстволордо малга азырал белетеер иштерди нургулай механизировать эдер задача бӱтпей туру. Ненин учун дезе, азырал белетееринде бастыра иштерди механизировать эдерине керектӱ кӱп машиналар, механизмдер јок. Областьта кӱп тоолу пресс-подборщиктер, азыралдын ток веществолорын корып артырып алгадый ӱскӱ дӱ техника тuzаланылбай турганы јастыра.

Малга азырал белетееринде керектӱ машиналар, механизмдер јок болгоны, барын билгир тuzаланбай турганы азырал белетеер иштин арбынын јабызат, белетелген азыралдын чындыйын ујададат.

Бистин областьтын озочыл хозяйстволорында јуртхозяйственный техниканы тuzаланып турган ченемел бӱгӱн бар машиналарды бийик арбынду тuzаланар јолдорды кӱргӱзет.

Јуртхозяйственный техниканы тuzаланары јанынан Ставропольский крайда Ипатовский районнын јер ишчилеринин ченемелиле иштееринде партийный комитеттер, баштамы партийный организациялар, јуртхозяйственный органдар ӱткӱрген јаан иштин шылтузында былтыргы јылда областьта

бастыра хозяйстволордо машиналарды ла өскө дө журтхозяй-
ственный техниканы тузаланары бир эмеш јарана берди. Ол
ажыра јалан ижин өткүретен өйлөр кыскартылган, бастыра
иштердин: јаскы кыра ижинин, јайгыда өлөң эдеринин, күс-
киде түжүм јуунадарынын чыңдыйы јаранган.

Бастыра иш јенүлү бүдери, чыңдыйы јакшы болоры эл-
ден озо иштеп турган улустаң, олол техниканы, удобрение-
лерди тузаланып билеринен, јер ижин сүүп, кичееп иштеп
турганынан камаанду.

Онын учун инженерный ишти јарандырар, техниканы бил-
гир тузаланар, ишти чике төзөөр лө ишле колбулу өскө дө
производственный сурактарла коштой, социально-экономиче-
ский, политический, культурно-бытовой задачаларды бүдү-
рер, улусты билгир башкарар, социалистический мөрөйді чи-
ке төзөөр керек.

Бу сурактар аайынча партийный организациялардын бү-
дүретен ижинин элбек программазы КПСС-тин Төс Комите-
динин быјыл май айда јарадып чыгарган «Идеологический
ле политико-таскамал ишти мынан ары там тыңыдары кере-
гинде» јөбөнде берилген.

Партиянын Ипатовский райкомынын ижинин ченемели—
ол элден озо улустын ортодо өткүретен сүреен јаан идеоло-
гический, политико-таскамал ла јартамал иштин байлык
ченемели болуу јат. Партиянын райкомдоры, хозяйстволор-
дын партийный организациялары КПСС-тин Төс Комитеди-
нин идеологический иштин сурактары аайынча калганчы јө-
бин јүрүмде бүдүрип, мынан ары ишкүчиле јаткандардын
ортодо политико-јартамал иш өткүрерин кезем јарандырар
учурлу.

Јуртхозяйственный техниканы, машиналарды бийик ар-
бынду иштедетен ле билгир тузаланатан төс јол — јуртхо-
зяйственный производствоны јакшы белетелген ле таскадулу
механизатор улусла јеткилдеери деп, КПСС-тин Төс Коми-
тединин июльский (1978 ј.) Пленумынын јөптөринде тем-
дектелген. Бистин областьта бу сурак учына јетире бүткелек.

Бистин областьта кажы ла 100 тракторго 100 механиза-
тор бар, керектүзи 180 механизатор. Ол кирези механизатор-
лорды бис јеткилдеп болбой турус.

Калганчы үч јылда бис профессионально-технический
үредүнин системазында 2300 механизатор үредип белетеп
алганыс. Је ололордын јүк ле 20 проценти механизмдерде иш-
теп арттылар. Механизаторлор сүреен көп солынып турулар.

Жылдын ла беш жүске шыдар механизатор, эмезе бастыра иштеп турган механизаторлордын бежинчи үлүзи солынып јат. Андый коомой керектер механизаторлордын ортозында политико-таскамал ишти уйан өткүрип, олор иштегедий ле јуртап јаткадый јарамыкту айалга јеткилделбей турганынын шылтуунда болуп јат. Кезик хозяйстволордо механизаторлорго күйдүрер ле сүркүштеер материалдарды кымакайлап чеберлегени, техниканы кичеегени учун төлөбөй тургандары јастыра. Училищени јаңы божоткон јиит механизаторлорго болушпай, ишке таскадатан кижн (наставник) көстөп бербей турган учуралдар бар.

Јер ижинин культуразын бийиктедер, ончо культуралардын түжүмин көдүрер, малдын азыралын көптөдөр сурактарда агрономдордын ижинин учуры сүреен јаан. Анчадала колхозтордын ла совхозтордын баш агрономдорынын алдында јаан задачалар туруп јат. Шак ла олор кажы ла культураны үрендеп, кичееп өскүретен технологияны чокумдап тургузып, совхозто эмезе колхозто јер ижинин бастыра системазын башкарып јадылар. Олордын тапкыр шүүлтезинен, творческий баштанкайынан, ончо улустын, механизаторлордын ижин төзөп лө башкарып билеринен аштын ла малга азырал эдетен өскө дө культуралардын түжүми тын камаанду.

Совхозтордын ла колхозтордын инженерно-технический ишчилеринен, анайда ок орто үйедеги башкараачы ишчилерден — фермалардын, отделениелердин управляющийлеринен, бригадирлерден, жүзүн-башка механиктерден база көп керектер камаанду.

Партиянын райкомдоры, хозяйстволордын партийный комитеттери, јурт хозяйствоны башкарып турган органдар орто ло бийик үйе ишти башкарып турган специалисттерди ле башкараачыларды талдап белетеерине, олорло иштеерине күнүн сайын ајару эдип турары керектү. Олорды ишке билгир тазыктырып, олордын творческий эрчимин бийиктеди, билгирин улам ла бийиктеди, олорго иштенгедий јарамыкту айалга төзөп турар керек. Бу иш бистин областьтын айалгазында анчадала керектү. Ненин учун дезе, агрономдордын, инженерлердин, зоотехниктердин ле бийик үредүлү өскө дө специалисттердин көп нургуны институттарды јуукта јаңы божоткон јиит улус болуп јат.

Је олорло коштой бисте узак өйгө иштеп келген байлык ченемелдү ветерандар да, јакшы иштеп турган јииттер де

бар. Байлык ченемелдү агрономдордын — Маргарита Флегонтьевна Куюкинанын, Клавдия Васильевна Дробышеванын, Егор Григорьевич Кулагиннин, Алексей Семенович Смирновтын ла өскө дө ветерандардын ижинин ченемелин элбеде таркадып тузаланар керек. Олордын творческий пландарында журтхозяйственный науканын калганчы једимдерин элбеде ле билгир тузаланып, јердин түжүмин бийиктедери озочылдардын ченемелин, бойлорынын көп жылдарга јуулган једимдерин иште тузаланары темдектелген. Олор бойынын профессиональный таскадузын јарандыраы јанынан јаантайын иштеп јадылар. Олордо јиит ишчилерге айдып, көргүзип бергедий јакшы ченемел көп.

* * *

Эмди областьтын колхозторынын ла совхозторынын телкем јаландарында јаскы кыра иштер өдүп јат. Быјылгы јас удайла, соок болды. Оныла колбой јер ижине јагы јаан некелтелер тургузылды. Көп хозяйстволордо механизаторлор, агрономдор, јер ижинде турушкан өскө дө ишчилер јут-јулакайлу, соок јаскы күндерде бойлорынын ченемелин тузаланып, эрчимдү иштейле, јакшы једимдерге једип алып турулар. Көп колхозтор ло совхозтор быјылгы јылдын јаскы кыра ижине, былтыргы јылдагызына көрө, быжуланып белетендилер. Ипатовский районнын јер ишчилеринин эп-сүмезин тузаланары јанынан јаан иш өткөн.

Је оныла коштой кезик колхозтор ло совхозтор өткөн јылдардагы јастыраларды быјыл база эдип, техниканы, үренди, удобрениелерди белетеерин чик јок оройтыттылар, онон улам јаскы кыра ижи оройтып башталған. Көп үрен ашты јетире арутап белетебей үрендедилер, аш үрендеери јанынан агротехниканын некелтелери бузулган учуралдар бар.

Каа-јаа јерлерде техниканы белетеген чындыйы коомой бололо, тракторлор, колбоштырар инвентарь сынып, үрелип турган учуралдар болды. Эмди јаскы јалан ижин төзөмөлдү ле агротехнический бийик кеминде бүдүрип божодорын јеткилдеер керек. Јаскы јалан ижинин чындыйынан јыл чыгара ашту, азыралду болоры камаандузын ундыырга јарабас.

Оны ээчиде журт јерлерде болотон сүреен тын каруулу јаан ишке — малга азырал белетеерине, өлөң эдерине белетенери. Өлөң чабатан ла јууп обоолойтон техниканын көп нургуны ремонттолып јазалгалак. Олорды чыныктап јазап аларга көп иш керек болор.

Өлөңди чабатан, жууп обоолойтон, силостойтон, өскө дө азыралды: сенажты, моноазыралды, өлөң кулурды белетейтен бастыра техниканы ремонттоп жазайтан иштерди эмди ле пландап алар керек.

Азырал белетеер иштердин планын тургузарда, өткөн жылдарда жакшы иштин ченемелине жөмөнүп, чынык звенолор ло механизированный отрядтар тзөөрүн, колло бүдүрер иштерди канча ла кире астадарын, машиналар тузалангадый эмеш ле жарамыкту жерлерде механизмдерди тузаланарын пландаар керек.

Je оныла коштой аттарды тузаланып ла колло иштеп, өлөң эдетен аңылу звенолорды база тзөйлө, машиналар тузаланып болбос жерлердин, агаштардын ортозындагы, ыраак кырлардагы, кобы-жиктердеги жерлердин өлөңин база жулдай чабып, жууп обоолоп алар керек.

Малга азырал белетеерине ончо жанынан быжулап белетенип алала, бойынын өйинде баштап, бийик кеминде өткүрерине партийный комитеттердин, баштамы партийный организациялардын тзөмөл лө политико-жартамал ижи, колхозтордын ла совхозтордын башкараачыларынын, специалисттеринин, бастыра журт ишчилердин эрчими ууланар учурлу.

ОБЛАСТЫН ПАРТИЙНО-ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ АКТИВИНИНГ ЈУУНЫ

25 майда Горно-Алтайскта, Советтердин Туразынын Јаан залында, эки ордендү Горно-Алтайский автономный областтын партийно-хозяйственный активинин јууны өтти.

Јуунда КПСС-тин обкомынын члендери ле члендерине кандидаттары, областтын партийный организациязынын ревизионный комиссиязынын члендери, КПСС-тин горкомынын ла райкомдорынын качылары, горисполкомнын ла аймакисполкомдордын председателдери, областтын управленелеринин ле ведомстволорынын, совхозторынын ла предприятиялеринин башкараачылары, партийный организациялардын качылары, промышленностьтын ла јурт хозяйствонын озочылдары туруштылар.

Бу јуунда Горно-Алтайский автономный областка малдан иштеп алган продукталарды государственного табыштары аайынча 1979 јылдын 1-кы кварталынын албатыхозяйственный пландарын бүдүргени учун РСФСР-дин Министрлеринин Соведининг ле ВЦСПС-тин улалып јүрер Кызыл Маанызы табыштырылды. Мындый бийик кайралла колбой, көп тоолу нөкөрлөр куучын айттылар.

ПЛАНДАРДЫ ЛА МОЛЈУЛАРДЫ БҮДҮРЕРИС

Улаган аймактын ишкүчиле јаткандары КПСС-тин XXV съездинин јөптөрин јүрүмде бүдүрери учун социалистический мөрөйди элбеделе, онынчы бешјылдыктын үчинчи јылынын албатыхозяйственный пландарын ла социалистический молјуларын јенүлү бүдүрдилер.

Бастырасоюзный социалистический мөрөйдин итогтары аайынча аймак баштапкы јерге чыгала, партиянын Төс Комитединин, СССР-дин Министрлеринин Совединин, ВЦСПС-тин ле ВЛКСМ-нин Төс Комитединин улалып јүрер Кызыл Маанызыла кайралдалган.

Бистин ижисти анайда бийик кайралдаганы бисти 1979

жылдын ла бастыра бешжылдыктын албатыхозяйственный пландарын ойинен озо бүүдүрерине оморкотты. Аймактын совхозторынын ла колхозторынын, промышленный предприятиялеринин, учреждениелеринин ле организацияларынын коллективтери Коммунистический партиянын ла Советский башкарунын кайралына каруу эдип, иштин эрчимин тынгыдары ла чынгыйын жарандыраы учун социалистический мөрөйдө элбеделе, быжылгы жылдын программанын 25 декабрьга бүүдүрер болуп молжондылар.

Аймактын ишкүчиле жаткандары бойлорына алган социалистический молжуларды жакшы бүүдүрүп турулар деп, бүгүн айдар арга бар. Оны өткөн төрт айдын итотторы керелейт.

Промышленный предприятиялер государственного табыштырар продукциянын планын 103 процентке бүүдүрди. Иштин арбынын бийиктедер план 101 процентке бүткен. Планга үзеери 22 мун салковойдын продукциязын эдип чыгарган.

Аймакта предприятиялердин ортодо элбеген социалистический мөрөйдө баштапкы жерге Акташтагы рудоуправлениенин коллективи чыккан. Бойлорынын пландарын албатыны бытовой жеткилдеер комбинаттын, сберегательный кассанын, государственный банктын коллективтери жөнүлү бүүдүрдилер. Олор быжылгы жылдын баштапкы кварталында областьтагы социалистический мөрөйдин итотторы аайынча партиянын обкомынын, облисполкомнын, облсовпрофтын ла ВЛКСМ-нин обкомынын улалып жүрер Кызыл Мааныларын алгандар.

Аймактын журт хозяйствозынын ишчилери, КПСС-тин Төс Комитединин июльский (1978 ж.) Пленумынын жөбин жүрүмде бүүдүрүп, «Этти, сүтти ле малдан алар өскө дө продукталарды көптөдөри жанынан ишти тынгыдары керегинде» партиянын Төс Комитединин Письмозына каруу эдип, бир канча иштер өткүрдилер.

Улаган аймак план аайынча государственного 179 центнер ноокы табыштырардын ордына 230 центнерди табыштырган, эмезе план 129 процентке бүткен. Кажы ла эчкиден орто тооло 436 граммнан ноокы тарап алган.

Малдын тоозы көптөгөн. Быжылгы жылдын баштапкы майга, былтыргы жылдын ол ок ойине көрө, уйлардын тоозы 350-ге, жылкылардын 450 тынга көптөди.

Аймак ичинде элбеген социалистический мөрөйдө баштапкы жерде Улагандагы совхоз (директоры нөк. Белешев Ф. И., парткомнын качызы нөк. Бадыкин Е. В.). Хозяй-

ствонын коллективине партиянын райкомынын, аймакисполкомнын, журт хозайствонун ишчилеринин профсоюзынын районный комитединин ле ВЛКСМ-нин райкомынын улалып жүрер Кызыл Маанызы берилген.

«Советский Алтай» совхозтын једимдери јакшы. Коллектив государственного ноокы табыштырар молјузын 124 процентке бүдүрген. Бу совхозтын Паспартыдагы ла «Улаганский» совхозтын Кара-Кујурдагы фермалары малды јакшы кыштадып чыгардылар.

Аймакта јакшынак улус, иштин озочылдары, бистин Төрөлистин чындык патриотторы көп. Олор — Лениннин орденин тагынгандар Магдалина Семеновна Тонтушева, Анна Ивановна Чиблакова, Советский Союзтын Коммунистический партиязынын XXV съездинин делегады Антонина Ивановна Язарова, ВЛКСМ-нин XVIII съездинин делегады Фекла Васильевна Серке ле өскө дө көп-көп нөкөрлөр.

Онынчы бешјылдыктын төртинчи јылында озочыл ишчилердин тоозы там көптөди, олорго јангы улус кожуды. Темдектезе, «Советский Алтай» совхозтын эчки өскүрөөчизи нөк. Топчина Василиса Алексеевна. Ол быјыл кышкыда колында турган эчкилерин ончозын кыштадып чыгарды, кажы ла 100 эне эчкиден 110 уулактан алды, кажы ла эчкиден 620 граммнан ноокы тарап алган. Саратандагы совхозтын эчки өскүрөөчизи нөк. Акчин Марат Григорьевич бастыра эчкилерди кыштадып чыгарала, кажы ла эчкиден 686 граммнан ноокы тарап алган. Улагандагы совхозтын эчки өскүрөөчизи Олчонов Г. Е. колындагы эчкилерин ончозын кыштадып чыгарала, кажы ла эчкиден 634 граммнан ноокы алган.

Акту бойлорынын јакылталарын ла молјуларын Акташтагы рудоуправлениеде Алексей Николаевич Четырбок, Евгений Васильевич Евглевский, Леонтий Леонтьевич Савенко, Аманбай Туребаев, быткомбинатта Мария Васильевна Киваева, Валентина Тимофеевна Савенко ло өскө дө көп озочылдар өйинен озо бүдүрип турулар.

Быјылгы јылдын ла бастыра бешјылдыктын јакылталарын јенүлү бүдүрерин јеткилдеерге аймактын партийный организациязы јаан иш өткүрүп јат. Партийный организациялар бойлорынын төзөмөл лө политико-јартамал ижин партиянын XXV съездинин, КПСС-тин Төс Комитединин быјыл апрель айда өткөн Пленумынын, СССР-дин онынчы јуулган Верховный Советинин сессиязынын јөптөрин јүрүмде бүдүрерине ууландырып турулар.

Эмди «Идеологический ле политико-таскамал ишти там тыңыдары керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин жөби чыгарда, ишкүчиле жаткандардын ортодо политический иш жаңыдан элбеди.

Бастыра политический иште малдан алар продукталарды көптөдөр лө государствога табыштырар, общественный малдын тоозын өскүрер пландарды бүдүрерине жаан аяру өдилеп жат.

Аймактын коммунисттери общественный малды азыралла жеткилдеерине тын кичеенип турулар. Бүгүңги күнде өлөң ижине белетенери тыңыды. Өлөң чабатан жерлер будактардан, жадыктардан, таштардан арчылат, суузы жок жерлер сугарылат, өлөң эдетен техника белетелип жат.

Жаскы жалаң ижинде партиянын райкомы, баштамы партийный организациялар жаан иш өткүргөн. Кыра ижинде 16 звено, 86 трактор, 140 механизатор иштеген. Көп тоолу идеологический ишчилер жартамал-политический иш өткүрдилер. 5 партийный, 5 партийно-комсомольский ле 10 комсомольский группа төзөлгөн. Бастыра бу төзөмөл лө политический иштинг шылтуунда жаскы кыра ижи аймакта агротехнический жартамалду өйдө бийик чыңдыйлу өтти. 500 гектарга шыдар жаңы жерлер кыралаалды. Анайда общественный малга азырал белетеер аргалар элбедилди.

Же оныла коштой кезик баштамы партийный организациялар өткүрип турган төзөмөл лө политико-жартамал иште жедикпес-тутактар барын база айдар керек. Промышленный предприятиелерде иштинг эрчими тыңып турганы уйан, производственный фондторды тузаланып турганында жедикпестер бар. Кезик предприятиелерде иштинг арбынын бийиктедер план бүтпей жат.

Жас оройтып, соок күндөр бололо, кезик үүрлерден мал корогон. Зооветспециалисттерге некелте бар. Малдын угын жарандырар иш продуктивностыты бийиктедеринде билдирүлү жедим бербей туру. Койлордон, уйлардан, беелерден субай артып турары эмдиге жетире көп. Совхозтордо бастыра мал типовый кажаандарла жеткилделгелек болгоны малдын продуктивностын база жабызадып жат.

Бойыстын белетеп алып турган азырал бар малды жеткилдебей туру. Онызы общественный малдын тоозын өскүрерине тын буудак болот. Аймакта жаңы жерлер тузаланар иш жылбай барды.

Биске мынан ары журтхозяйственный производство коо-

перация ла специализация эдерин тыгыдар, Алтайский крайда Советский районло, мал семиртетен Бийский станцияла ортоктожып мал азырап семиртер кооперативный колбуларды там элбедер керек.

Аймактын партийный организациязы ла бастыра ишчилери эмдиги өйдө төртинчи жылдын ла бешжылдыктын бүткүл пландарын жеңүлү бүдүрерин жеткилдеер жаан иштерди баштадылар. Общественный малдын тоозын көптөдөр, угын жарандылар, продуктивнозын бийиктедер, малга азыралды көптөдө белетеер, кажаандар тудар элбек иштер темдектелген. Же анчадала жаан аяруны аймактын партийный организациязы улуска, ологго жакшы журтап жадар ла жазап иштеер айалга жеткилдеер, оорды культурно-бытовой жеткилдеерине жаан аяру эдилер.

Улаган аймактын коммунисттери, бастыра ишкүчиле жаткандары өрө айдылган задачаларды жеңүлү бүдүреринде алаңзу жок.

Г. БЕЛЬБЕКОВ,
КПСС-тин Улагандагы райкомынын
баштапкы качызы

БИСТИН АРГАЛАРЫС

Бистин Горно-Алтайский автономный область быжылгы жылдын баштапкы кварталында малдан алган продукцияны көптөдөр албаты-хозяйственный планы бүдүреринде жакшы жедимдери учун РСФСР-дин Министрлеринин Советинин ле ВЦСПС-тин улалып жүрер Кызыл Маанызыла кайралдалганы Кош-Агаш аймактын малчыларын жаңы жаан жедимдерге оморкотты.

Областын жедимдеринде бистин жөмөлтөбис база бар. Аймактын ишкүчиле жаткандарынын төс задачазы, бастыра совет албатынын чылап ок, КПСС-тин XXV съездинин жөптөрүн жүрүмде бүдүрери болуп жат.

Аймактын мал өскүрөөчилери, ол тоодо бистин СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхозтын колхозчылары, КПСС-тин Төс Комитединин июльский (1978 ж.) Пленумынын жөптөрүн жүрүмде бүдүрүп, онынчы бешжылдыктын төртинчи жылынын ла бастыра бешжылдыктын пландарын ла социалистический молжуларын өйинен озо

бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун социалистический мө-
рөйди там элбеттилер.

Бистинг колхоз аймакта эн жаан хозяйстволордын бирү-
зи деп чотолып јат. Бүгүнгү күнде колхозчылар 43 мун
кой, 10 мун эчки, 2800 уй ла сарлык кичееп өскүрип туру-
лар. Мал өскүреринде төрт жүстен ажыра кичи иштеп туру.

Быжылгы кыш малчыларга да, малга да сүреен кату
болгон. Ненинг учун дезе, кышкы одорлордын өлөңи ас,
коомой болгон. Јаскары кышта ла јаскыда кезикте кар-
лап, кезикте соок јанмырла јанмырлап турган. Онон улам
јаш кураандардан ла уулактардан кезик үүрлерде эмеш
королто болды, малдын күчи ујадаган. Је андый да кату
айалгада көп озочылдар бойлорынын колындагы малын
кыштан кичееп чыгарала, молјуларын јакшы бүдүрип ту-
рулар. Олордын ортодо менин нөкөрлөрүм Урелов Оркомо-
ли, Аргинов Сойполдо, Талкыбаев Майрык ла өскө дө озо-
чылдар.

Мен бойым сегис жылдын туркунына эчки өскүреринде
иштеп јадым. 1978—1979 жылдардын кыжында менде 731
тын јоон эчки кыштады. Олорды ончозын бир де тынды
коротпой, кыштадып чыгардым. Јаскыда кажы ла эчкиден
молју аайынча 670 граммнын ордына 932 граммнан ноокы
тарайла, јети центнерге шыдар ноокы табыштырдым.

Эчки өскүрери колхозко көп кирелте берип турган ас-
тамду иш. Јаңыс ла мен ноокыдан 50 мун салковой кирел-
те бердим. Эчки өскүреринде хозяйстводо тузаланбай тур-
ган аргалар көп табылар. Андый аргалар менде де бар.
Кажы ла жыл үзери аргалар тузаланып, бис јакшы једим-
дерге једип аладыс.

Мен бойым эчки өскүрерине көп чыгым этпей јадым.
Бастыра чыгымдарды чыгара чотозо, бир килограмм ноо-
кыдан колхоз 50 салковойдон ажыра астам алат.

Менин ижимнин жаан эмес те болзо, једимдерин бийик
баалап, темдектеп јадылар. Онын учун партияга ла баш-
каруга јаан быян. 1976—77 жылдардын итогторы учун
мен крайда Легостаевтинг адыла адалган сый алгам. Моск-
вада ВДНХ-да бололо, мөңүн медальла кайрал алгам.

Мен бойымнын ижимнин ченемелин, эп-сүмемди, биле-
римди бастыразын јиит ишчилерге берерге, олорды эчки
өскүрер ишке темиктирерге кичеенип турум. 1978 жылда
мен үредип тазыктырган Садакбаев Батирхан, 1979 жылда
Бушкунов Валерий јакшы једимдерге једип алдылар.

Бис бүгүн тузаланбаган аргаларды бедреп табып, бойыстын ижисте јаны, алдындагызынан јакшы једимдерге једип алары учун социалистический мөрөйді тынғыдып турус.

С. МАСКАНОВ,
Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 жыл-
дыгынын адыла адалган колхозтын
эчки өскүрөөчизи

МӨРӨЙДИН ЈЕДИМДЕРИ

Көксуу-Оозы аймактын совхозторында социалистический мөрөй элбеде төзөлгөнinin шылтуунда быјылгы јылдын баштапкы кварталында государственного малдан алган продукцияны табыштырар план ажыра бүтти. Сүт табыштырар план 105 процентке, эт табыштырары — 117,8 процентке бүткен. Эмди јарымјылдык планды јенүлү бүдүрери учун тартыжу тынғыды.

1979 јылдын баштапкы кварталындагы социалистический мөрөйдө јенү алганы учун П. Ф. Суховтын адыла адалган совхозко партиянын райкомынын ла аймакисполкомнын улалып јүрер Кызыл Маанызы берилген.

Мал өскүрип турган фермалардын ортодо элбеген мөрөйдө баштапкы јерди Алтыгы-Оймондогы совхозтын Теректүдеги фермазынын коллективи ычкынбай туру. Ферманын уй саачылары кажы ла уйдан кварталда план аайынча 400 килограмм сүт саардын ордына 628 килограмм саайдылар.

Озочыл уй саачылардын тоозы көптөгөн. Олордын ортодо социалистический мөрөйдө баштапкы јерге Алтыгы-Оймондогы совхозтын уй саачызы Дина Матыровна Арбынова чыккан. Д. М. Арбынова төрт айдын туркунына саап турган уйларынын кажызынан ла 1062 килограммнан сүт саады. Экинчи јерде — бу ок совхозтын уй саачызы Ксения Анфисовна Бочкарева. Ол кажы ла уйдан төрт айдын туркунына 1002 килограммнан сааган.

Алтыгы-Оймондогы совхозто бастыра бар 39 уй саачыдан 14 уй саачы төрт айдын туркунына кажы ла уйдан 800 килограммнан өрө сүт сааганын ағылап темдектеер керек. Совхоз бүгүнгү күнде аймакта эн ле көп сүт саап турган

хозяйство. 16 майга государственного сүт табыштырар жарым-жылдык планы 85 процентке бүдүргөн.

Баштапкы кварталга алган социалистический молжуларын бастыра көргүзүлөр аайынча Абайдагы, Көксуудагы, П. Ф. Суховтын адыла адалган совхозтор бүдүрдилер.

Жарымжылдык планы ажыра бүдүрери учун мөрөйлөжип, совхозтордын коллективтери база жакшы жедимдерге жедип алып турулар. 16 майга аймактын совхозторы государственного эт табыштырар планы 87,5 процентке бүдүрдилер. Жас соок бололо, сүт бир эмеш астай да берген болзо, государственного сүт садар жакылта анайда ок бүдерине иженип турус. Бытыргы жылдын бу ойине көрө аймак сүтти бүдүн жарым мунг центнерге ажыра табыштырды.

Малдан алган продукцияны көптөдөри — этти, сүтти, өскө дө продукцияны Төрөлгө көп берери общественный малга ток азыралды артыкташтыра белетеп алганынан камаанду. Оны бис жакшы ондоп жадыс.

Бу задачаны жеңүлү бүдүрери жаскы кыра иштерден башталды. Жас оройтыган, жут-жулакайлу соок күндөр де турган болзо, аймактын механизаторлары аш үрендеерин кыска ойдин туркунына агротехнический бийик кеминде өткүрдилер.

Жалан ижинде иштеп турган улустын ортодо социалистический мөрөй бийик кеминде төзөлгөн. Бастыра совхозтордо механизаторлор бойларына бийик социалистический мөрөй алдылар. Аймакта ла совхозтордын бойларында мөрөйдин ээжилери жөптөлгөн, материальный ла моральный жылбиркедери темдектелген. Мөрөйдин итогторын көрөрдө ишти чике төзөгөни, бүдүргөн иштин чындыйын, техниканы билгир тuzаланганы ла өскө дө жаан учурлу керектер аяруга алылып жат.

Мөрөйдин ээжилерин кажы ла коллектив, кажы ла ишчи билер. Итогторын кажы ла беш күннин бажында көрөлө, озочылдарга учурлай маанылар көдүрилет, олардын бойларына маанычактар, уткуулду письмолор берилет. Жаскы кыра ижи божозо, мөрөйдин озочылдарына «1979 жылда жаскы кыра ижиндеги мөрөйдин жеңүчили» деп лентала, мактулу грамотала кайралдалар, баалу сый, акча берилер.

Аш үрендееринде Көксуудагы совхозтын Горбуновкадагы фермазында Николай Степанович Нохриннин звенозы сүреен жакшы иштеген. Уч агрегатту звено 1084 гектар кы-

раны план аайынча он күннинг ордына јети күннинг туркунына үрендеди. Бу звенонын тракторизи Иван Касьянович Колесников бойынын агрегадыла беш јүс гектар кыра үрендеген.

Быјылыгы јаскы кыра ижинде озочылдар көп болды. Мультыдагы совхозтын трактористтери, үч карындаш — Евстафий, Андрей ле Иван Казанцевтер К-700 тагмалу тракторло беш күннинг туркунына норма аайынча 67,5 гектар сүрердин ордына 95—100 гектардан сүрдилер. Алтыгы-Оймондогы совхозто Павел Сидинкиннинг звенозы јаскы кыра ижи башталган үчинчи бешкүндүкте план аайынча 150 гектар кыра үрендеердин ордына 265 гектар үрендеген. Бу совхозто тракторист Виктор Бариков кыра культивировать эдеринде норманы 200 проценттен бүдүрген.

Қайтанактагы совхозто Михаил Алексеевич Молотковтын агрегады аш үрендеер норманы 188 проценттен бүдүрген. П. Ф. Суховтын адыла адалган совхозто Петр Матвеевич Пережегиннинг звенозы јер сүреринде норманы 140 проценттен бүдүрген.

Эмди бир де күн алыстатпай, келер каруулу ишке — малга азырал эдерине белетенерис.

Х. К. ФУНТИКОВ

КПСС-тин ТӨС КОМИТЕДИНИН НОЯБРЬСКИЙ (1978 ж.) ПЛЕНУМЫНЫН ЖӨПТӨРИ — ЖҮРҮМДЕ

КПСС-тин Төс Комитединин XXV съездинин жөптөрүн бүдүрүп ле партиянын, башкаруунун жаантайын жетирип турган ажарузынын шылтузында састу жерди кургадары ла чөл жерлерди суактаары там ла элбеп, журт хозяйствонун ичкери өскүреринде төс учурлу керектердин бирүзи боло берген.

Бу ла өдүп жаткан бешжылдыкта мелиоративный строительствого капиталовложениеден 40 миллиард салковой акча чыгымдалары, жаңыртылган кыралардан түжүмди эки катапка көптөдөри, жаңы жаан суактар ла жер кургадар системалар тудары темдектелген.

Мелиорация бистин областьта жуук өйлөрдө башталган бөлүк иш болуп жат. Бисте ол 1966 жылда башталган. Бу жылда мелиорация керегинде суракты КПСС-тин Төс Комитединин Пленумы шүүжип көргөн. Баштапкы онжылдыкта бистин областьта мелиоративный, суухозяйствственный, строительный, эксплуатационный ла проектный организациялар төзөөри жанынан элбек иштер өткүрилген. Шак ан айда облисполкомдо мелиорациянын бөлүги, жер суактаар системанын управлениези, проектный организация, 1976 жылда «Горно-Алтайсксуустрой» трест төзөлгөн. Трестке областьтын аймактарындагы ла городтогы тогус производственный бөлүктөр кирип жат.

Бу жылдардын туркунына тузаланарына суактаган 7 мун, кургаткан 1200 гектар жер табыштырылган, 32 мун гектардан ажыра жерлерде культуртехнический иштер өткүрилген. Ол өйдин туркунына мелиорация өткүрилген жерлердин текши кеми 50 мун гектарга жеткен.

«1976—1980 жылдарда жердин мелиорациязын өткүрери ле жаңыртылган жерлерди тузаланарын жарандырар иштер керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин ле СССР-дин Министрлеринин Совединин жөбинде журт хозяйствоны оног ары өскүрери жанынан жаңы жаан иштер темдектелген. Ол жөптө темдектелген задачаларды бүдүрери жанынан трест-

тин бөлүктөрүнүн коллективтери иштеп, онынчы бешжылдыкта мелиоративный иштердин планын ойинен озо бүдүрери жанынан элбек социалистический мөрөй өткүргөн.

Советтердин жеринде 1978 жыл — онынчы бешжылдыктын үчинчи жылы — жакшынак энчи артырган. Онын калганчы күндөринде жаан учурлу керектер болгон. Ноябрь айдын учында партиянын Төс Комитединин Пленумы СССРдин 1979 жылга экономический ле социальный өзүминин Государственный планынын проегин ле орооннын бюджетин шүүжип жараткан.

Нөкөр Л. И. Брежневтин Пленумда айткан куучынында партиянын ла албатынын өткөн жылда ла бешжылдыктын үч жылынын туркунына бүдүргөн ат-нерелү иштеринин итогтары айдылган, албаты хозяйствоны оонг ары өскүрер, ишкүчиле жаткандардын ортодо төзөмөлдү ле таскамалду иштерди жарандыраы жанынан шүүлтелер өдилген.

Пленумда жарадылган документтер партиянын, бастыра албатынын төс ажарузында болуп, изү жөмөлтө алып турганы жолду. Партиянын 25-чи съездинин ле Төс Комитеттин онын кийиндеги Пленумдарынын жөптөрүн бүдүрериндеги жакшынак жедимдерге «Горноалтайсксуустрой» тресттин ишчилеринин де эткен үлүзи бар.

Трест генподрядтын үчжылдык планын 112,5 процентке бүдүргөн, капитальный вложениеден планга үзери 1 миллион 412 мун салковой акча тузаланган. Башка-башка бөлүктөрдү де алгажын, оордо көргүзүлөр коомой эмес болгон. Үч жылдын туркунына жерди суактаарына акча чыгымдары 102,4 процентке бүткен, суактаган жагы 4631 гектар жер тузаланылган. Бу пландалганынан 328 гектарга көп болуп жат. Састу жерлерди кургадарына берилген акча 120,3 процентке тузаланылган, системада иштеп турган улус жадар 3655 квадратный метрлү квартиралар тудулган. Төс заказчик болуп турган РСФСРдин Минводхозынын жакылтазы, бүткүлинче алза, 108 процентке бүткен.

1978 жылда трест генподрядтын планын 115,5 процентке бүдүргөн. Онынчы бешжылдыктын баштапкы жылынын планына түнөйлөштирзе, текши өзүмнин кеми 1 миллион 613 мун салковойго жеткен. Өткөн жылда СССРдин жагы Конституциязынын жылдыгына уткуй Бастырасоюзный социалистический мөрөйгө кирижип, тресттин коллективиндеги мөрөйдө 705 ишмекчи, инженерно-технический ишчилер ле служащийлер турушкан. 70 кижиге «Коммунистический иш-

тинг мергендүчизи» деген ат-нере адалган, 296 киж и андый ат аданары учун тартыжып јат. «Коммунистический иштү коллектив» деген ат 4 бригадага ла 1 участокко адалган. 1978 јылда строительно-монтажный иштердин государственный планын бүдүреринде бийик једимдери учун 1978 јылдын итогы аайынча 21 киж и социалистический мөрөйдин озочылынын знагыла, 46 киж и күндүлү грамотала кайралдаткан, бир кижинин портреди «Алтайводстрой» биригүнин галереязына кондырылган, 10 кижинин ады-јолдоры трестте «Иштин магынын книгазына» бичилген.

1978 јылда строительно-монтажный иштердин пландарын бүдүрери ле объекттерди өйлү-өйинде табыштырары учун социалистический мөрөйдин итогы аайынча Шебалиндеги ПМК-нын ишмекчилери, инженерно-технический ишчилери областной тресттин улалып жүрер Кызыл маанызыла кайралдадып, јенүчилдин кере бичигин ле 300 салковой сый акча алган. Экинчи јерге Турачактагы ХСУ-нын коллективи чыгып, Күндүлү грамотала кайралдадып, 200 салковой акчала сый алган.

Бригадалар ортодогы мөрөйдө эн бийик једимге бригадный подряд аайынча иштеп турган Шебалиндеги ПМК-да Александр Робертович Кинсфатердин бригадазы јенү алган. Анайда ок Горно-Алтайский ПМК-да јер өрүмдеечилердин Г. Ф. Камбалиннин ле П. И. Шишкиннин, Кош-Агаштагы ПМК-да А. А. Срюбастын ла В. И. Поповтын, Шебалиндеги ПМК-нын В. А. Рихтерге башкарткан бригадалары јакшы иштеп, јылдык планы ажыра бүдүргендерин темдектеер керек.

Онынчы бешјылдыктын өткөн үч јылынын туркунына тресттин ишчилеринин чылазыны јок ижинин, партийный, профсоюзный организациялардын төзөмөлдү ле политический иштеринин шылтузында государственный пландарды ла КПСС-тин 25-чи съездинин тургускан задачаларын бүдүреринде билдирлү једимдер болгон. Је бистин партия Лениннин ээжилерине чындык болуп, бисти јеткен једимге болорзынбай, төс ајаруны бүтпеген сурактарга, тузаланылбаган аргаларга ууландырзын деп үредип, там ла ичкери барзын, азыйдагызынан јаан једимдерге јетсин деп кычырат. КПСС-тин Төс Комитединин ноябрьский (1978 ј.) Пленумы јурт хозяйствонун ишчилеринин алдына шак андый задача тургузып, оны бүдүрерине бастыра ишкүчиле јаткандарды ууландырат.

Өдүп жаткан жылда тресттин ишчилеринин алдына, 1978 жылдагызына көрө, элбек ле уур задачалар тургузылып жат. Государственный план аайынча 5,5 миллион салковойдын эмезе өткөн жылдагызынан 14,5 процентке көп иштерин бүдүрер керек. Бу жеңил иш эмес, оны бүдүрерине тресттин кажы ла коллективи бастыра ийде-күчтерди, аргаларды ууландырап учурлу.

КПСС-тин Төс Комитединин ноябрьский Пленумынын тургускан задачын ла анда Л. И. Брежневтин куучынында эдилген жакылтаптарды бүдүрерин тресттин коллективи баштап койгон. Ол жөплө, жакаруларла башкарынып, бастыра ишчилер айдын, кварталдын, бүткүл жылдын пландарын бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун тартыжып жадылар. Өдүп жаткан жылдын баштапкы кварталында тресттин бөлүктөринин коллективтери, Кан-Оозындагы ХСУ-дан өскөзи, строительно-монтажный иштердин пландарын бүдүрүп койгондор. Трест дезе генподрядтын планын 110 процентке бүдүргөн.

Тресттин башкартузынын, профсоюзтын бириктирген комитединин шүүлтезиле болзо, коллективтер төртинчи жылдын баштапкы бөлүгүн жеңүлү божоткондор. Же оного ары там ла ичкери өзүп барарына төзөмөлдү ле массово-политический иштерди там ла жарандырап, коллективтерди жылдык ла бүткүл бешжылдыктын пландарын бүдүрерине көдүрер керек. Мындый бийик амадуга жедеп тартыжуда кажы ла коллектив «Коштой бир де сондоочы жок болзын!» деген кычырула башкарынар учурлу.

В. Каташ

ЈУРТТАГЫ ПРОФСОЮЗТАР

(Јурт хозайствонун ла заготовкалардын
ишмекчилеринин ле служащийлеринин профсоюзтары
төзөлгөн историядан)

Јурт хозайствонун профсоюзтары төзөлгөни ле олардын ижи Владимир Ильич Лениннин адыла колбулу. Јурт хозайстводогы пролетариаттын профсоюзын төзөөри керегинде Владимир Ильич көп катап айдып туратан. 1917 жылда јурт ишмекчилердин Союзына учурлалган статьяларда андый профессиональный организация јаңыс ла социалистический революцияны белетеп өткүргөн өйдө керектү эмес, је анайда ок пролетариат јаңды колго алган кийинде большевиктердин аграрный политиказын бүдүрерге керектү деп Ленин темдектеген (В. И. Ленин, ПСС, 32 т., 376 стр.).

Јурт ишмекчилердин профессиональный союзунун тургуза ла бүдүретен задачазы эдип, ишмекчилердин айалгазын јарандылары учун тартыжуны, анайда ок удабай јерди тузаланарын өскөртөр тушта олардын јенүлерин корыыр задачаны тургузар керек деп, Ленин айдып турган (В. И. Ленин, ПСС, 32 т., 380 стр.).

Улу Октябрьский революция јенген кийинде јуртхозайствонный пролетариатты профессиональный союзка бириктирер практический иш башталган.

Партиянын Төс Комитеди ле ВЦСПС јуртхозайствонный ишмекчилердин профсоюзын төзөөри керегинде суракты көп катап шүүшкендер. Россияда, анайда ок өскө дө эн јаан капиталистический государстволордо андый профсоюзтарды төзөп болбой турган болгон. Онын учун јурт ишмекчилерди союзка бириктиретени сүреен уур болорын В. И. Ленин улай ла темдектеп туратан.

1918 жылда январь айда профсоюзтардын Баштапкы Бастырароссийский съезди јуртхозайствонный ишмекчилердин союзун төзөөри керегинде јөп чыгарган. 1919 жылда Петроградский губерниянын јуртхозайствонный ишмекчилеринин баштапкы съезди өткөн. Съездте айткан куучынында В. И. Ленин ишмекчи класстын ла крестьянствонун

союзын тыгыдарында, бириктирип жаанаткан журт хозяйствоны башкаларына журт ишчилерди үредип тазыктыларында журтхозяйственный ишмекчилердин профессиональный союзынын учуры сүреен жаан деп айткан.

1919 жылда июнь айда јер иштеечилердин Бастыраоссийский союзы тӱзӱлгӱн. Ол ок јыл агаш хозяйствонын Бастыраоссийский союзы тӱзӱлди. 1920 жылда сентябрь айда бу эки союз Јердин ле Агаштын ишчилеринин бирлик профессиональный союзына (Всеработземлеске) бириккен. 1920 јылдын декабрь айда ала 1922 јылдын март айына јетире бу союзка журтхозяйственный коммуналардын ла артельдердин ишчилери кирген.

Туулу Алтайда Јердин ле Агаштын ишчилеринин профессиональный союзы 1921 јылда март айда тӱзӱлгӱн. Союзта 120 член болгон, удабай, ол ок јыл май айда, олордын тоозы 140 кижиге јетти.

Јурт хозяйствонын ла агаш хозяйствонын ишмекчилеринин профессиональный союзы тӱзӱлгӱн ле кожо јурт јерде ишмекчи класс тӱзӱлип, тоозы кӱптӱгӱн.

Бандиттерле тартышкан јылдарда јер ижинин ле агаш хозяйствонын профсоюзынын члендери Горно-Алтайский уездтин бастыра профсоюзный организациязыла кожо Совет јаннын једимдерин, Октябрьдын јенүзин корып алары учун тартышкан.

1922 јылда Горно-Алтайский автономный область тӱзӱлгӱн кийинде баштапкы совхозтор, Лебедь сууда Лебедской, Кебезень журтта Телецкий лесничестволор тӱзӱлӱрдӱ, журт ишмекчилердин профсоюзы тыгыды, ижи элбеди.

РКП(б)-нин 1923 јылда февраль айда ӱткӱн XII съезди деремнеде ишти тыгыдарына жаан ајару эткен. Агылу ајару јер ижинин ле агаш хозяйствонын ишчилеринин профсоюзына ууланган. Деремнеде јалданып иштенери артып турган ӱйдӱ профсоюз крестьяндардын ижин учетко алар, тӱзӱӱр лӱ корыыр эптӱ аргалар табар учурлу, журттагы пролетариаттын профсоюзы партияны крестьянство, элден озо онын пролетарский ле јарымдай пролетарский калыгыла колбулу эдер организация болор учурлу деп, съездтин јӱбинде айдылган.

Јер ижинин ле агаш хозяйствонын ишмекчилеринин ле служащийлеринин профсоюзы журт хозяйствоны орныктырып ӱскӱреринде, батрактарды учетко аларында, олордын јилбӱлерин корыырында эрчимдӱ турушкан.

Профсоюзтардын 1924 жылда өткөн баштапкы областной съездине јер ижинин ле агаш хозяйствонун профсоюзы 950 батракты учетко алган, трудовой договордын проегин тургускан, ишкүчиле јаткан улустын јилбүүлери учун тартышкан, ишке јалдап алган улус батрактарга иштеер ле јуртап јадар јарамыкту айалга јеткилдезин деп некеген.

Профсоюзтардын VI Бастыраоссийский съезди батрактарды профессиональный союзка бириктирер задача тургускан. Туулу Алтайда ол јөпти јүрүмде бүдүрери јанынан јаан иш өткөн.

1925 жылда февраль айда областной профсоветтин президиумы батрактардын ортодо иш өткүрерге кажы ла аймакка бир уполномоченный берген. Бир кижиде беш айдан ас эмес јалданып иштеген батрак трудовой договорлу болор эткен. Батрактарды бичикке үредер деп јөптөлгөн. Батрактарды бу өткүрип турган иштерле јалтандырып коркытпаска облпрофсоветтин президиумы батрактардан членский взностор албас, кандый бир социалистический молјулар бүдүрерин некебес деп јөптөгөн.

1925 жылда Успенский ле Лебедской аймактарда профсоюзка 228 батрак, Кош-Агаш аймакта — 93, Кан-Оозы аймакта 57 батрак алган.

Профсоюз батрактарды учетко алып, јалдап алган улусла договор тургустырып, ол договор бүдүп турганын шиндеген. Трудовой договордо эки јанынан — јалдап алган кижинин ле јалданган батрактын праволоры ла молјулары айдылып турган. Договор аайынча батрак кижинин 8 час иштеер учурлу, онон ажыра иштедерге јарабас.

Кош-Агаш аймакта 1925 жылда 8 трудоговор тургузылган, батрактардын эки конференциязы, 7 јууны өткөн, јалдап алган улуска некелтелү 7 угузунын аайына чыккан. Кан-Оозы аймакта 7 договор тургузылган.

«Байлар трудовой договор эдерине јөпсинбей турулар, ненин учун дезе договорлу болгожын, олар батрактарды төгүндеер, олардын күчин јиир аргаларын јылыйтар» — деп, Лебедской аймактын профуполномоченный Баженин 1925 жылда бичиген. «Үстүги-Апшыйактунын алтай батрактары сүреен коомой айалгада јуртап јадылар, оларды учетко аларга күч, ненин учун дезе олар бир пуд арба иштеп алала, јүре бергилейт. Батрак болуп көп нургуны кышкыда иштегилеп јат» — деп, Шебалиндеги уполномоченный јетирген.

Јер ижинин ле ағаш хозыайствонын Туулу Алтайдагы профсоюзы, областтын партийный организациясына башкартып, албаты хозыайствоны орныктырган ойдин учына јетире јаан иш откурген. Бастыра аймактарда батрактарды учетко алган, аймачный конференциялар откон, батрактарды бичикке уредери башталган. Ол иштер ажыра батрактар ортодо профсоюзтын тоомјызы бийиктеген. Батрактар партия, совет јан, профсоюз олор керегинде кичеенип тургандарын билип алгандар. Јузун-башка сурактарла профсоюзка келип турдылар. Профсоюз дезе батрактардын ортодо элбек јартамал иш откурип, ологго материальный болуш берген.

Профсоюзтардын 1925 јылда откон экинчи областной съездине Туулу Алтайда бар алты профсоюз 1521 кижини, ол тоодо 237 алтай кижини бириктирген. Батрактардын ортодо ишти элбеде откурерине профактив алтай тилди билбегени, алтай бичиктер ас, культуранын учреждениелери јок, јолдор коомой, јери ыраак ла јурттар чачыгы болгонуын буудак болгон.

Је андый да болзо јер ижинин ле ағаш хозыайствонын профессиональный союзы — албаты-хозыайствоны орныктырган ойдө Туулу Алтайда батрактардын ортодо суреен јаан иш откурген, јурт хозыайствоны бириктирери јанынан башталган иште эрчимдө турушкан, батрактарды бичикке уреткен, олордын ортодо культурно-јартамал иш откурген.

Јер ижинин ле ағаш хозыайствонын ишчилеринин профсоюзы бойынын ижинин итогторын 1925 јылда 27 августта откон съезде шуюшкен. Съезде анайда ок ОблЗУ-нын отчедын, профсоюзтын секцияларынын докладтарын, јер-бойындагы ишчилердин докладтарын угуп шуюшкен.

Јер ижинин ле ағаш хозыайствонын Туулу Алтайдагы профсоюзын ол ойдө РКП(б)-нин члени Алексей Петрович Пятницкий башкарган. Ол 1897 јылда чыккан орус киж болгон. 1926 јылда бу профсоюз јуртхозыайствонный ла ағаш ижиндеги ишмекчилердин профсоюзы деп оскортө адалган. 1931 јылда бу профсоюзтан јер ижинин совхозторынын ишмекчилеринин, мал оскурген совхозтордын ишмекчилеринин, МТС-тердин ишмекчилеринин, сахар эдер промышленностьын ишмекчилеринин профсоюзтары айрылып тозолгон.

1934 јылда совхозтор коптой берген. Јурт хозыайствонын ишчилерин бириктирген профсоюзтардын тоозы он тортко

жеткен. 1948 жылда оларды эки жаан профсоюзка: совхозтор-
дың ишмекчилерининг ле служащийлерининг профсоюзына
ла МТС-тердинг ле јер ижин башкараар органдардың иш-
мекчилерининг ле служащийлерининг профсоюзына бирик-
тирген.

1953 жылда јурт хозяйствонунг ла заготовкардың иш-
мекчилерининг ле служащийлерининг бирлик профессио-
нальный союзы тӧзӧлгӧн.

Еыјылгы, 1979 жыл, јурт хозяйствонунг ла заготовкар-
дың ишмекчилерининг ле служащийлерининг юбилейный
јылы, профсоюзтын тӧзӧлгӧниненг ала 60 жыл толуп јат.

Е. Кандаракова

СТУДЕНТТЕРДИ ИДЕЙНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ТАСКАДАРЫ JAHыHAH ГOPHO-АЛТАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНЫЙ ОРГАНИЗАЦИЯНЫH ИЖИНИH ИСТОРИЯЗЫНАH

Коммунистический күүн-тапту болор таскадуда сүрекей жаан учур бийик үредүлү заведениелерге берилип јат. Бийик квалификациялу специалисттерди белетееринде таскадулу иш Коммунистический партиянын туура салбас аја-рузында болгонын бийик үредүнин өзүминин историязы јарт көргүзөт. Бу иште билдирлү ченемел партийный организациялардын јуунын кийиндеги бешјылдыктардын өйинде өткүргөн ижинде јуулган.

«1946—1950 јылдарда СССР-дин албаты-хозяйствозын орныктырар ла өскүрери керегинде» Закон бийик үредүлү заведениелерди орныктырып, оноң ары өскүрер, социалистический хозяйствонун ончо бөлүктерине, ол тоодо албатынын үредүзине керектү бийик квалификациялу специалисттерди белетеерин јарандырар задача тургускан.

Просвещениениң Министерствозына кирип турган вузтардын алдына тургузылган сурактарды јүрүмде бүдүрери жаңы педагогический ле үредүчилердин институттарын төзөөриле колбулу өткөн. Андый заведениелердин бирүзи Горно-Алтайскта 1949 јылда төзөлгөн институт болгон.

Јуу-чактан амыр-энчү строительствого көчөр өйдө бийик квалификациялу специалисттер белетееринин төс уулам-јызы идейно-политический таскадуны тыныдарыла көндү-ре колбулу болгоны јарт. ВКП(б)-нын Төс Комитединин идеологический сурактар аайынча јөптөринде, науканын башка-башка бөлүктери аайынча партиянын Төс Комитединин өткүргөн дискуссияларында төс ајару советский патриотизмге ле пролетарский интернационализмге, партиянын керегине чындык, буржуазный идеологияга јөпсинбес күүн-тапту болор эдип таскадарына, кажы ла студентти эрчимдү общественно-политический ишке тартып аларына эдилген. Анчадала жаан учур общественный наукаларды үренерине берилген.

ВКП(б)-нын Төс Комитеди «Н. Г. Чернышевскийдин адыла адалган Саратовский государственный университетте

марксизм-ленинизмнин төзөлгөзін үренериндеги једикпестер керегинде» јөбинде (1954 ј. июнь) марксизм-ленинизмди үренерин бийик идейно-теоретический кеминде өткүрерин јеткилдезин, студенттер «ВКП(б)-нын историзынын кыска курсы», марксизм-ленинизмнин классиктеринин ижин терен билип аларын јеткилдезин деп некеген. Ол јөптө бу иштеги мындый једикпестер бары темдектелген: марксистско-ленинский теориянын төс ээжилерин калай јартап, лекцияларды бичиктерден алган үзүктерле тыйбаалап, семинарский үредүни сурактар ла каруулар берериле божодып турганы ла өскөзи де.

Общественный наукаларды үренерине партиянын эткен некелтези аайынча партийный организациялар марксизм-ленинизмди үренеринин идейно-теоретический кемин бийиктедери, студент јашөскүримди коммунистический јанынан таскадары јанынан элбек иштер өткүрген.

1950 јылда март айда өткөн Алтайский краевой партийный конференциянын јөбинде общественный ла социально-экономический дисциплиналарды үренеринин кемин бийиктедерине база јаан ајару эдилген. Мыныла коштой вузтардын партийный организацияларына политико-таскадулу ишти башкарарын јарандырар јакару берилген. ВКП(б)-нын Горно-Алтайский обкомынын бюрозы идеологический иш аайынча партиянын Төс Комитединин ле краевой партийный конференциянын јөптөрін бүдүрип тура, Горно-Алтайсктагы үредүчилердин ижин көрүп, студенттерди идейно-политический јанынан таскадарын јарандырарына амадап, јүзүн-башка тематикала јаантайын лекциялар кычырар, теоретический ле кычыраачылардын конференцияларын өткүрер шүүлте эткен. Үредүлү ишти јарандырарга ченемелдү преподавательдер ачык лекциялар кычырары, олоор бойларынын лекцияларына јүрүжери, кафедралардын јуундарында методологический ле методический сурактарды шүүжери темдектелген.

Алтайский крайдын вузтарында марксизм-ленинизмнин төзөлгөзін үренери јанынан аңылу сурак 1950 јылдын декабрь айында партиянын крайкомынын бюрозында шүүжилген. Бюро крайдын бийик үредүлү заведениелеринин ижинде бир кезек једикпес-тутактарды темдектеп, үредүлү иштин чыгдыйына шинжүни тыгыдар некелте эткен. Партийный органдарга ла организацияларга марксизм-ленинизмнин теориязын үренер ле идейно-политический таска-

дунын сурактарын улай ла шүүжип турзын деген шүүлте эдилген. Бу бюронын јөби аайынча партиянын төс теоретический сурактарын үренерине ле ченемел алыжарга ВКП(б)-нын крайкомында марксизм-ленинизмнин кафедраларынын преподавательдеринин семинары төзөлгөн.

Горно-Алтайсктагы үредүчилердин институтынын партийный организациязы өрөги айдылган јөптөрлө башкарынып, преподавательдердин алдына партийный органдардын шүүлтелерин ле јөптөрин жүрүмде турумкай бүдүрер задача тургускан. Мынын шылтузында јаңыс ла 1950 жылда кафедралардын јуунында ла институттын соведине 9 лекциянын текстин кычырардан озо шүүжип көргөндөр, преподавательдер бойы-бойларынын 43 занятиелерине жүрүшкендер. Лекциялардын ла семинарлардын идейный кемин бийиктедерге амадап, коммунисттердин баштанкайыла преподавательдерле эки теоретический конференция өткүрилген.

Институттын партийный организациязынын өткүргөн ижинин шылтузында 1950 жылда март айда СССР-дин Верховный Соведине өткүргөн выборлор политический таскадунын јаан школы болгон. Выборлор алдындагы кампания тушта академический группаларда агитационный иш билдирлү тыный берген. Студенттер выборлор өткүрер Ээжилерди, СССР-дин Конституциязын үренип, бир канча лекциялар уккан. Олор агитаторлор болуп иштеп, агитпунктарда дежурить эдип, избирательный участокторды беле-тееринде турушкандар. Көп жарымдай студенттерден турган 98 кижилү агитколлектив городтын ишкүчиле јаткандарыла жүзүн-башка темалар аайынча 380-нен ажыра беседалар өткүргөн. Комсомольский организациянын баштанкайыла областьтын колхозторыла чаналу агитпоход өткүрилген.

Неделе сайын кажы ла группада өткүрилип турган политинформациялар студенттерди идейно-политический таскадарынын тузалу ла эптү эп-аргазы болгон. Партийный органдардын шүүлтезиле институтта политинформаторлорло семинарский үредү өткүрери башталган. Таскадулу иште өскө дө эп-аргалар тузаланылган. Темдектезе, 1950 жылда студенттерге общественно-политический темалар аайынча 12 лекция ла доклад кычырылган, ай ичинде 2—3 катап тематиканы өдүп турган программага келиштире художественный фильмдер көргүзилген.

Келер өйдин үредүчилери лекцияларда, беседаларда, политинформацияларда бистин орооннын келер өйдөги өзүминин аргаларыла, советский науканын, техниканын, литературанын, искусствонун једимдериле танышкандар.

Студенттер ортодо политический эрчим тыгып турганын партийный организация өзүп турганы керелеген. 1949 жылда, качан институттын партийный организациязы төзөлип турарда, студенттердин ортозынан ВКП(б)-нин 5 члени ле 4 кандидат болгон болзо, 1950 жылда партиянын членинин ле членинин кандидадынын тоозына база 5 кижиге кожулган.

Быјыл Туулу Алтайда бийик үредүлү баштапкы заведение ачылганынан ала 30 жылдыгы толуп јат. Ол үредүчилердин институтунын төзөлгөзінде эмди 4 мунг студент үредер педагогический институт иштеп туру. Общественный наукалардын кафедрасынын ижиге жылдын-жылга јарандырылып, политико-таскадулу иште јангы эп-аргаларды тузаланары элбеп туру. Студенттердин общественно-политический практикасын ла ленинский зачетторды өткүрери элбедилип јат. Партийный организация јашөскүримди идейно-политический јанынан үредип-таскадарында јангы эпсүмелерди таап, тузаланып турганыла коштой, вузтын баштапкы күндеринде тузаланган аргаларды (политинформацияларды, семинарларды, агитпоходторды, конференцияларды ла өскөзін де) база ундыбай јат. Институттын партийный организациязынын ижиге үредүнин ле таскадунын бирлигин там тыгыдарына, келер өйдин специалисттерин бийик идейный көрүм-шүүлтелү, коммунизмнин строителствозын бүдүрерине озочыл революционный теорияла јепсенген улус эдип чыгарарына ууландырылып јат.

Н. БЕЛОУСОВА

Томский университеттин аспиранты

5 акча

БАЖАЛЫКТАР

Партийный организациялардын јаан учурлу задачазы .	1
Областын партийно-хозяйственный активинин жууны .	15
Пландарды ла молжуларды бүүдүрерис	—
Бистин аргаларыс	19
Мөрөйдин једимдери	21
КПСС-тин Төс Комитединин ноябрьский (1978 ј.) Пле- нумынын јөптөри јүрүмде	24
Јурттагы профсоюзтар	28
Студенттерди идейно-политический таскадары јанынан Горно-Алтайский областной партийный организациянын ижинин историязынан	33

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 13/VI 1979 г. Усл. п. л. 2,09. Уч.-изд.
л. 2. Заказ № 2452. Тираж 530 экз. Цена 5 коп. Формат
60×84/16. АН 12882.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издатель-
ства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Ал-
тайская типография, пр. Коммунистический, 27.